

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a patra extinsă)

30 martie 2022 *

„Concurență – Înțelegeri – Piața transportului aerian de mărfuri – Decizie prin care se constată o încălcare a articolului 101 TFUE, a articolului 53 din Acordul privind SEE și a articolului 8 din Acordul dintre Comunitate și Elveția privind transportul aerian – Coordonarea unor elemente ale prețului serviciilor de transport aerian de mărfuri (suprataxa de carburant, suprataxa pentru securitate, plata unui comision pe suprataxe) – Schimb de informații – Competența teritorială a Comisiei – Încălcare unică și continuă – Imputabilitatea comportamentului ilicit – Condiții de acordare a beneficiului imunității – Egalitate de tratament – Obligația de motivare – Quantumul amenzii – Valoarea vânzărilor – Gravitatea încălcării – Durata participării la încălcare – Circumstanțe atenuante – Încurajare a comportamentului anticoncurențial de către autoritățile publice – Proportionalitate – Competență de fond”

În cauza T-337/17,

Air France-KLM, cu sediul în Paris (Franța), reprezentată de A. Wachsmann, A. de La Cotardière și A.-E. Herrada, avocați,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Europene, reprezentată de A. Dawes și C. Giolito, în calitate de agenți, asistați de N. Coutrelis, avocată,

pârâtă,

având ca obiect o cerere întemeiată pe articolul 263 TFUE prin care se solicită anularea Deciziei C(2017) 1742 final a Comisiei din 17 martie 2017 referitoare la o procedură inițiată în temeiul articolului 101 TFUE, al articolului 53 din Acordul privind SEE și al articolului 8 din Acordul dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul aerian (cazul AT.39258 – Transport aerian de mărfuri), în măsura în care privește reclamanta și, cu titlu subsidiar, anularea în parte a acestei decizii, precum și reducerea quantumului amenzilor care i-au fost aplicate,

TRIBUNALUL (Camera a patra extinsă),

compus din domnii H. Kanninen (raportor), președinte, J. Schwarcz, C. Iliopoulos și D. Spielmann și doamna I. Reine, judecători,

* Limba de procedură: franceza.

grefier: doamna E. Artemiou, administratoare,

având în vedere faza scrisă a procedurii și în urma ședinței din 12 iunie 2019,

pronunță prezenta

Hotărâre¹

[*omissis*]

II. Procedura și concluziile părților

- 62 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 30 mai 2017, reclamanta a introdus prezenta acțiune.
- 63 Comisia a depus memoriul în apărare la grefa Tribunalului la 29 septembrie 2017.
- 64 Reclamanta a depus replica la grefa Tribunalului la 3 ianuarie 2018.
- 65 Comisia a depus duplica la grefa Tribunalului la 28 februarie 2018.
- 66 La 24 aprilie 2019, la propunerea Camerei a patra, Tribunalul a decis, în temeiul articolului 28 din Regulamentul de procedură, să trimită prezenta cauză unui complet de judecată extins.
- 67 La 24 mai 2019, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii prevăzute la articolul 89 din Regulamentul de procedură, Tribunalul a adresat părților întrebări scrise. Acestea au răspuns în termenul stabilit.
- 68 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 12 iunie 2019.
- 69 La 18 iunie 2019, reclamanta a depus documentul solicitat de Tribunal în ședința din 12 iunie 2019.
- 70 La 24 iunie 2019, Tribunalul a închis faza orală a procedurii.
- 71 Prin Ordonanța din 31 iulie 2020, Tribunalul (Camera a patra extinsă), considerând că nu era suficient de lămurit și că era necesar să solicite părților să își prezinte observațiile cu privire la un argument care nu a fost dezbătut de acestea, a dispus redeschiderea fazei orale a procedurii în temeiul articolului 113 din Regulamentul de procedură.
- 72 Părțile au răspuns în termenul stabilit la o serie de întrebări adresate de Tribunal la 4 august 2020 și ulterior au prezentat observații cu privire la răspunsurile lor respective.
- 73 Prin decizia din 6 noiembrie 2020, Tribunalul a închis din nou faza orală a procedurii.

¹ Sunt redată numai punctele din prezenta hotărâre a căror publicare este considerată utilă de către Tribunal.

74 Reclamanta solicită Tribunalului:

- cu titlu principal, anularea în tot a deciziei atacate, în măsura în care o privește;
- cu titlu subsidiar, anularea articolului 1 alineatul (1) litera (b), alineatul (2) litera (b), alineatul (3) litera (b) și alineatul (4) litera (b), a articolului 3 litera (b), precum și a articolului 4 din decizia atacată și reducerea cuantumului amenzilor care îi sunt aplicate prin decizia atacată;
- cu titlu foarte subsidiar, anularea articolului 3 literele (b) și (d) din decizia atacată și reducerea cuantumului amenzilor care îi sunt aplicate;
- în orice caz, obligarea Comisiei la plata tuturor cheltuielilor de judecată.

75 Comisia solicită în esență Tribunalului:

- respingerea acțiunii;
- modificarea cuantumului amenzilor aplicate reclamantei prin retragerea beneficiului reducerii generale de 50 % și a reducerii generale de 15 % în ipoteza în care Tribunalul ar statua că cifra de afaceri din vânzarea de servicii de transport de mărfuri la sosire nu putea fi inclusă în valoarea vânzărilor;
- obligarea reclamantei la plata cheltuielilor de judecată.

III. În drept

[omissis]

A. Cu privire la concluziile în anulare

[omissis]

1. Cu privire la primul motiv, întemeiat pe nelegalități săvârșite în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor fostei societăți Air France și ale AF și a unei părți a practicilor KLM

- 213 Prezentul motiv, prin intermediul căruia reclamanta susține că Comisia i-a imputat în mod nelegal practici ale fostei societăți Air France și ale AF și o parte a practicilor KLM, este împărțit în două aspecte, întemeiate, primul, pe nelegalități săvârșite de Comisie în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor AF începând de la 15 septembrie 2004 și a celor ale KLM începând de la 5 mai 2004, iar al doilea, pe nelegalități săvârșite de Comisie în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor fostei societăți Air France care au avut loc între 7 decembrie 1999 și 15 septembrie 2004.
- 214 De asemenea, reclamanta reproșează Comisiei că a afirmat, în considerentul (1085) al deciziei atacate, că aceasta și AF ar trebui să fie considerate răspunzătoare în solidar pentru plata amenzii ca urmare a participării lor la încălcare. Astfel, reclamanta nu ar fi participat deloc, direct sau indirect, la practicile invocate, doar AF participând la acestea.

215 Tribunalul va statua cu privire la această critică împreună cu al doilea aspect al prezentului motiv, întrucât cele două sunt intrinsec legate.

a) Cu privire la primul aspect, întemeiat pe nelegalități în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor AF începând de la 15 septembrie 2004 și a celor ale KLM începând de la 5 mai 2004

216 Prezentul aspect, prin intermediul căruia reclamanta susține că Comisia i-a imputat în mod nelegal practicile AF începând de la 15 septembrie 2004 și cele ale KLM începând de la 5 mai 2004, se împarte în patru critici întemeiate, prima, pe o eroare în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor KLM de la 5 mai până la 15 septembrie 2004, a doua, pe motivarea insuficientă a respingerii elementelor care atestau autonomia AF și a KLM, a treia, pe erori în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor AF și ale KLM începând de la 15 septembrie 2004 și, a patra, pe încălcarea principiilor răspunderii personale și individualizării pedepselor și a sancțiunilor.

217 Trebuie analizată mai întâi a doua critică, referitoare la respectarea de către Comisie a normelor fundamentale de procedură.

1) Cu privire la a doua critică, întemeiată pe motivarea insuficientă a respingerii elementelor care atestau autonomia AF și a KLM

218 Reclamanta susține că Comisia nu a motivat suficient respingerea elementelor care ar atesta autonomia AF și a KLM, limitându-se la o trimitere implicită la acestea și la afirmația că, în ceea ce privește AF, ele nu erau suficiente pentru a răsturna prezumția exercitării unei influențe decisive. Potrivit reclamantei, Comisia era totuși obligată să examineze în mod concret ansamblul elementelor care urmăreau să demonstreze autonomia menționată și să adopte o poziție detaliată cu privire la răsturnarea prezumției de răspundere. Simpla trimitere, în considerentul (1083) al deciziei atacate, la jurisprudența menționată în considerentul (1073) al aceleiași decizii, precum și elementele enumerate în anexa confidențială la decizia menționată nu pot fi suficiente. Referitor la KLM, obligația de motivare a Comisiei ar fi consolidată din moment ce aceasta ar fi recunoscut că nu a aplicat prezumția răspunderii. Or, Comisia nici măcar nu ar menționa în această decizie elementele menite să dovedească autonomia KLM. De altfel, în fața Tribunalului, Comisia ar recunoaște că, în decizia în discuție, nu a motivat respingerea caracterului probant al elementelor prezentate în cursul procedurii administrative.

219 Comisia contestă argumentația reclamantei.

220 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că o încălcare a normelor de concurență săvârșită de o filială poate fi imputată societății-mamă în special în cazul în care, deși are personalitate juridică distinctă, această filială nu își stabilește în mod autonom comportamentul pe piață, ci aplică în esență instrucțiunile care îi sunt date de societatea-mamă, având în vedere mai ales legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc cele două entități juridice (Hotărârea din 10 aprilie 2014, Areva și alții/Comisia, C-247/11 P și C-253/11 P, EU:C:2014:257, punctul 30).

- 221 Astfel, într-o asemenea situație, întrucât societatea-mamă și filiala sa fac parte din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere în sensul articolului 101 TFUE, Comisia poate să adreseze o decizie prin care să aplice amenzi societății-mamă fără să fie necesară stabilirea implicării personale a acesteia în cadrul încălcării (Hotărârea din 10 aprilie 2014, Areva și alții/Comisia, C-247/11 P și C-253/11 P, EU:C:2014:257, punctul 31).
- 222 În cazul particular în care o societate-mamă deține 100 % din capitalul filialei sale care a săvârșit o încălcare a normelor de concurență ale Uniunii, Curtea a precizat că, pe de o parte, această societate-mamă poate exercita o influență decisivă asupra comportamentului respectivei filiale și că, pe de altă parte, există o prezumție relativă potrivit căreia societatea-mamă exercită în mod efectiv o asemenea influență (Hotărârea din 10 aprilie 2014, Areva și alții/Comisia, C-247/11 P și C-253/11 P, EU:C:2014:257, punctul 32).
- 223 În aceste condiții, este suficient să se dovedească de către Comisie că întregul capital social al unei filiale este deținut de societatea sa mamă pentru a se putea prezuma că aceasta din urmă exercită în mod efectiv o influență decisivă asupra politicii comerciale a filialei în cauză. Prin urmare, Comisia va fi în măsură să considere că societatea-mamă răspunde în solidar pentru plata amenzii aplicate filialei sale, cu excepția cazului în care societatea-mamă, căreia îi revine sarcina de a răsturna această prezumție, prezintă elemente de probă suficiente de natură să demonstreze că filiala sa se comportă în mod autonom pe piață (Hotărârea din 10 aprilie 2014, Areva și alții/Comisia, C-247/11 P și C-253/11 P, EU:C:2014:257, punctul 33).
- 224 În plus, atunci când o decizie de aplicare a normelor Uniunii în materia dreptului concurenței privește o pluralitate de destinatari și se referă la imputabilitatea încălcării, aceasta trebuie să cuprindă o motivare suficientă în raport cu fiecare dintre destinatari, în special în raport cu aceia dintre destinatari în sarcina cărora, potrivit deciziei respective, se stabilește răspunderea pentru această încălcare. Astfel, în privința societății-mamă a cărei răspundere pentru comportamentul ilicit al filialei sale se reține, o asemenea decizie trebuie, în principiu, să conțină o prezentare detaliată a motivelor de natură să justifice imputabilitatea încălcării în sarcina societății-mamă (Hotărârea din 10 aprilie 2014, Areva și alții/Comisia, C-247/11 P și C-253/11 P, EU:C:2014:257, punctul 34).
- 225 În ceea ce privește, mai precis, o decizie a Comisiei care se bazează în mod exclusiv, în raport cu anumiți destinatari, pe prezumția exercitării efective a unei influențe decisive, trebuie să se constate că, pentru ca această prezumție să nu devină în fapt irefragabilă, Comisia trebuie în orice caz să le prezinte în mod adecvat acestor destinatari motivele pentru care elementele de fapt și de drept invocate nu au fost suficiente pentru a răsturna prezumția menționată (Hotărârea din 10 aprilie 2014, Areva și alții/Comisia, C-247/11 P și C-253/11 P, EU:C:2014:257, punctul 35).
- 226 Totuși, Comisia nu are în niciun caz obligația de a se întemeia exclusiv pe prezumția respectivă. Astfel, nimic nu împiedică această instituție să dovedească exercitarea efectivă de către o societate-mamă a unei influențe decisive asupra filialei sale prin alte elemente de probă sau printr-o coroborare a unor asemenea elemente cu prezumția respectivă. În acest din urmă caz, este vorba despre așa-numita metodă a „dublului temei” (Hotărârea din 10 aprilie 2014, Areva și alții/Comisia, C-247/11 P și C-253/11 P, EU:C:2014:257, punctele 36 și 37).
- 227 În ceea ce privește o decizie în care imputabilitatea în sarcina societății-mamă a unei încălcări săvârșite de filiala sa se bazează pe o metodă care presupune un dublu temei, o apreciere globală a elementelor prezentate de societatea-mamă, în măsura în care sunt relevante pentru răsturnarea prezumției menționate, este în principiu în conformitate cu gradul de motivare ce

revine Comisiei, din moment ce este de natură să îi permită societății-mamă să cunoască motivele pentru care Comisia a decis să stabilească în sarcina sa răspunderea pentru încălcarea săvârșită de filiala sa (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 aprilie 2014, Areva și alții/Comisia, C-247/11 P și C-253/11 P, EU:C:2014:257, punctul 42).

228 În sfârșit, potrivit unei jurisprudențe constante, deși este adevărat că Comisia are obligația să își motiveze deciziile, menționând elementele de fapt și de drept de care depinde justificarea legală a măsurii și considerațiile care au determinat-o să adopte decizia respectivă, nu este necesar ca aceasta să ia în discuție toate aspectele de fapt și de drept care au fost invocate de fiecare persoană interesată în cursul procedurii administrative și în special să ia poziție cu privire la elemente care sunt în mod vădit nerelevante, lipsite de semnificație sau în mod clar secundare (a se vedea Hotărârea din 6 februarie 2014, Elf Aquitaine/Comisia, T-40/10, nepublicată, EU:T:2014:61, punctul 168 și jurisprudența citată).

229 În speță, mai întâi, în ceea ce privește respingerea elementelor prezentate de reclamantă care urmăreau să demonstreze autonomia AF, după ce a amintit, în considerentele (1070)-(1073) ale deciziei atacate, principiile aplicabile identificării persoanelor considerate răspunzătoare pentru un comportament ilicit în cadrul aceleiași unități economice, Comisia a arătat în considerentele (1081)-(1084) ale deciziei menționate următoarele:

„(1081) Salariați ai [AF] au participat la încălcare între 15 septembrie 2004 și 14 februarie 2006.

(1082) Totuși, în aceeași perioadă, [reclamanta] deținea 100 % din drepturile economice și din drepturile de vot în cadrul [AF].

(1083) Conform jurisprudenței amintite [la punctul 6.1 din această decizie], se prezumă, prin urmare, [că,] în această perioadă, [reclamanta] a exercitat o influență decisivă asupra [AF]. [Reclamanta] nu a prezentat probe suficiente pentru a răsturna prezumția că a exercitat o influență decisivă asupra [AF]. În consecință, în temeiul articolului 101 TFUE, al articolului 53 din Acordul privind SEE și al articolului 8 din Acordul [CE-Elveția privind transportul aerian], [reclamanta] și [AF] fac parte din aceeași întreprindere care a săvârșit încălcarea între 15 septembrie 2004 și 14 februarie 2006.

(1084) În plus față de deplina proprietate, există alte elemente care demonstrează că în această perioadă [reclamanta] a exercitat o influență decisivă asupra [AF] sau cel puțin care confirmă prezumția în acest sens (a se vedea anexa confidențială [la aceeași decizie] accesibilă doar [reclamantei]).”

230 Anexa confidențială la decizia atacată, care enumeră celelalte elemente de probă menționate în considerentul (1084) al deciziei respective, are, în ceea ce privește AF, următorul cuprins:

[confidențial]²

231 Rezultă din aceste mențiuni că, pentru a imputa reclamantei practicile AF, Comisia s-a întemeiat în același timp pe prezumția exercitării efective a unei influențe decisive, ca urmare a controlului pe care îl presupunea deținerea de către reclamantă a întregului capital social al AF și a drepturilor de vot asociate acțiunilor AF, cât și pe o serie de indicii prin care urmărea să demonstreze o astfel de exercitare efectivă. În această privință, Comisia s-a bazat, în primul rând, pe puterile de

² Date confidențiale ocluate.

conducere, de orientare și de control ale reclamantei asupra activităților AF prin intermediul diferitelor sale organe sociale, în al doilea rând, pe existența unei structuri comune cu AF și cu KLM în ceea ce privește în mod specific transportul de mărfuri și, în al treilea rând, pe cumulul funcțiilor mai multor cadre de conducere în cadrul reclamantei și al AF.

232 În continuare, în ceea ce privește respingerea elementelor invocate de reclamantă prin care urmărea să demonstreze autonomia KLM, Comisia a arătat în considerentele (1086)-(1088) ale deciziei atacate următoarele:

„(1086) Salariați ai [KLM] au participat la încălcare între 21 decembrie 1999 și 14 februarie 2006, cu alte cuvinte pe întreaga perioadă a încălcării. Prin urmare, KLM trebuie considerată răspunzătoare pentru participarea sa directă la încălcare.

(1087) Astfel cum s-a explicat [la punctul 2.2 din decizia menționată], la 5 mai 2004, [fosta societate Air France] a dobândit controlul asupra KLM. De la 5 mai 2004, [reclamanta] deține 97,5 % din drepturile economice și 49 % din drepturile de vot în cadrul KLM.

(1088) Pentru motivele prezentate în anexa confidențială [la această decizie] accesibilă numai [reclamantei], Comisia consideră că, începând cu 5 mai 2004, [reclamanta] a exercitat o influență decisivă asupra KLM.”

233 Anexa confidențială la decizia atacată, care enumeră celelalte elemente de probă menționate în considerentul (1088) al deciziei respective, are, în ceea ce privește KLM, următorul cuprins:

[confidențial]

234 Rezultă din aceste mențiuni că, pentru a imputa reclamantei practicile KLM între 5 mai 2004 și 14 februarie 2006, Comisia s-a întemeiat atât pe capitalul social, cât și pe drepturile de vot deținute de reclamantă în cadrul KLM și pe o serie de indicii suplimentare prin care urmărea să demonstreze exercitarea efectivă a unei influențe decisive asupra celei din urmă. În această privință, Comisia s-a bazat, în primul rând, pe puterile de conducere, de orientare și de control ale reclamantei asupra activităților KLM prin intermediul diferitor organe sociale ale acesteia, în al doilea rând, pe existența unei structuri comune cu AF și cu KLM în ceea ce privește în mod specific transportul de mărfuri și, în al treilea rând, pe cumulul de funcții ale mai multor cadre de conducere în cadrul reclamantei și al KLM.

235 Or, reclamanta s-a limitat să indice, în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, că era „o societate holding fără nicio activitate operațională în domeniul transportului aerian” și că „în niciun caz nu a fost implicată în vreun fel în cadrul practicilor invocate”.

236 Având în vedere cele ce precedă, nu se poate reproșa în mod valabil Comisiei că nu a prezentat o motivare detaliată, conformă cu cerințele care decurg din jurisprudență, în ceea ce privește respingerea elementelor care atestă autonomia AF și a KLM.

237 În plus, cele patru hotărâri invocate de reclamantă în cererea introductivă, referitoare la nivelul de motivare impus Comisiei în prezența unor elemente contrare invocate în cursul procedurii administrative și prin care se urmărește răsturnarea prezumției exercitării efective a unei influențe decisive, se înscriau într-un context diferit de cazul din speță.

- 238 Pe de o parte, în Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia (C-521/09 P, EU:C:2011:620), Curtea a ținut seama, printre altele, de împrejurările speciale referitoare la o schimbare în practica decizională anterioară a Comisiei, care consta în a se întemeia în mod sistematic pe metoda dublului temei (a se vedea în acest sens Ordonanța din 7 februarie 2012, Total și Elf Aquitaine/Comisia, C-421/11 P, nepublicată, EU:C:2012:60, punctul 58).
- 239 Pe de altă parte, este necesar să se aprecieze sfera de aplicare a Hotărârii din 16 iunie 2011, Air liquide/Comisia (T-185/06, EU:T:2011:275), a Hotărârii din 16 iunie 2011, Edison/Comisia (T-196/06, EU:T:2011:281), și a Hotărârii din 27 noiembrie 2014, Alstom/Comisia (T-517/09, EU:T:2014:999), în lumina jurisprudenței Curții amintite la punctele 226 și 227 de mai sus, în temeiul căreia, atunci când coroborează, precum în speță, referitor la imputarea practicilor AF, elementele de probă privind exercitarea efectivă a unei influențe decisive cu prezumția unei astfel de exercitări, Comisia motivează în mod suficient respingerea elementelor în sens contrar prezentate de întreprinderea în cauză, recurgând la o apreciere globală, nepronunându-se asupra fiecăruia dintre elementele menționate.
- 240 În consecință, prezenta critică trebuie respinsă.

2) Cu privire la prima critică, întemeiată pe o eroare în imputarea în sarcina reclamantei a unor practici ale KLM între 5 mai și 15 septembrie 2004

- 241 Reclamanta susține că a fost constituită sub forma unui holding abia la 15 septembrie 2004. Or, în opinia sa, o societate-mamă nu poate fi considerată răspunzătoare pentru comportamentul ilicit al filialei sale pentru perioada anterioară achiziționării acestei filiale atunci când aceasta din urmă își continuă activitatea pe piața relevantă ulterior achiziționării sale. În consecință, aceasta apreciază că nu poate fi considerată răspunzătoare pentru practicile KLM începând de la 5 mai 2004, contrar celor ce rezultă din considerentul (1089) al deciziei atacate.
- 242 Comisia contestă argumentația reclamantei.
- 243 În speță, din considerentul (1087) al deciziei atacate reiese că, de la 5 mai 2004, reclamanta deține 97,5 % din capitalul social și 49 % din drepturile de vot în cadrul KLM.
- 244 Desigur, după cum arată în mod întemeiat reclamanta, entitatea deținătoare a acestei participații și a acestor drepturi de vot în cadrul KLM la 5 mai 2004 era denumită Air France SA, respectiv fosta societate Air France (a se vedea în această privință punctul 53 de mai sus).
- 245 Cu toate acestea, părțile nu contestă că reclamanta și fosta societate Air France sunt una și aceeași persoană juridică. Desigur, Comisia a evocat noțiunea de „succesiune juridică” în considerentul (1080) al deciziei atacate. Totuși, reiese fără ambiguitate din considerentul menționat, precum și din considerentul (22) al acestei decizii că fosta societate Air France, în urma unei transformări în holding și a unei schimbări a denumirii, „a devenit” reclamanta.
- 246 În special, Comisia a arătat următoarele în considerentul (22):

„La 5 mai 2004, [fosta societate Air France] a dobândit controlul exclusiv asupra [KLM] ca urmare a ofertei publice de schimb a [fostei societăți Air France] cu acțiunile KLM. De la această dată, [fosta societate Air France] și KLM fac parte din grupul [AF]-KLM. La 15 septembrie 2004, [fosta

societate Air France] s-a transformat în holding și s-a redenumit [AF]-KLM, în timp ce activitățile de transport aerian ale [fostei societăți Air France] au fost transferate către o filială denumită «Air France Compagnie Aérienne», redenumită [AF]”.

- 247 Astfel, reclamanta a continuat, în ceea ce privește deținerea controlului asupra KLM între 5 mai și 15 septembrie 2004, să își exercite drepturile și să își asume obligațiile pe care le dobândise atunci când încă se prezenta sub denumirea fostei societăți Air France.
- 248 Prin urmare, reclamanta afirmă în mod greșit că, prin faptul că i-a imputat practicile KLM între 5 mai și 15 septembrie 2004, Comisia a considerat-o răspunzătoare pentru comportamentul ilicit al filialei sale în perioada anterioară achiziționării sale.
- 249 Prin urmare, prezenta critică trebuie respinsă.

3) Cu privire la a treia critică, întemeiată pe erori în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor AF și ale KLM începând de la 15 septembrie 2004

- 250 Reclamanta pretinde că în mod greșit Comisia i-a imputat practicile AF și ale KLM începând cu 15 septembrie 2004, din moment ce nu a exercitat nicio influență decisivă asupra acestor societăți. Ea afirmă că este, de la 15 septembrie 2004, doar un holding financiar care nu desfășoară nicio activitate în sectorul transportului de mărfuri. Aceasta susține că doar a avut, pe de o parte, un rol de coordonare și de consolidare financiară constând în asigurarea respectării obligațiilor legale în materie contabilă și în materie de comunicare și de transparență financiară și, pe de altă parte, un rol în definirea strategiei globale a AF și a KLM, fără a interveni însă în activitățile lor operaționale și comerciale și fără a le da vreo directivă. AF și KLM și-ar stabili în mod autonom politica comercială, strategia, bugetul și comportamentul în sectorul transportului de mărfuri.
- 251 În această privință, reclamanta apreciază că elementele invocate de Comisie în anexa confidențială la decizia atacată nu demonstrează exercitarea influenței sale decisive asupra AF și asupra KLM. În primul rând, ea susține că comitetul său de management strategic nu a adresat niciodată „recomandări obligatorii” pentru AF și KLM. În al doilea rând, ea arată că nu există un raport ierarhic, prin intermediul consiliului său de administrație și al comitetului de management strategic, între aceasta, pe de o parte, și AF și KLM, pe de altă parte. Toate deciziile referitoare la activitatea de transport de mărfuri a AF și a KLM în perioada în cauză ar fi fost încredințată AF Cargo și KLM Cargo, precum și „Joint Cargo Management Committee” (denumit în continuare „JCMC”). În al treilea rând, reclamanta subliniază că niciunul dintre membrii organelor sale de conducere menționați în anexa respectivă, care, în perioada în cauză, au făcut parte din organele de conducere ale AF sau ale KLM, nu a intervenit în activitățile de transport de mărfuri ale AF sau în cele ale KLM. În al patrulea rând, reclamanta arată că JCMC nu constituie decât un organ de coordonare a activității de transport de mărfuri a AF și a KLM, care nu intervine decât la nivelul acestora din urmă, astfel încât ea nu a putut să îl utilizeze pentru a interveni în politica comercială a AF sau a KLM.
- 252 Comisia contestă argumentația reclamantei.
- 253 Cu titlu introductiv, trebuie să se facă distincție după cum prezenta critică este îndreptată împotriva aprecierilor Comisiei privind imputarea practicilor AF sau împotriva celor privind imputarea practicilor KLM.

- 254 În primul caz, ținând seama de prezumția exercitării efective a unei influențe decisive ca urmare a controlului pe care îl presupune deținerea de către reclamantă a întregului capital social al AF și al drepturilor de vot asociate acțiunilor AF, revine acestei societăți-mamă, în conformitate cu jurisprudența amintită la punctul 223 de mai sus, sarcina de a prezenta elemente de probă suficiente de natură să demonstreze că filiala sa se comportă în mod autonom pe piață și, procedând astfel, să răstoarne prezumția menționată.
- 255 În al doilea caz, în lipsa aplicării prezumției în cauză, reclamanta are obligația doar să dovedească faptul că Comisia nu a demonstrat corespunzător cerințelor legale că KLM nu își stabilea în mod autonom comportamentul pe piață.
- 256 În speță, este necesar să se constate că reclamanta susține mai multe argumente împotriva unor elemente pe care Comisia le-a reținut în anexa confidențială la decizia atacată pentru a dovedi exercitarea unei influențe decisive asupra AF. Totuși, trebuie să se țină seama de aceste argumente pentru a stabili dacă în mod întemeiat Comisia a considerat că reclamanta nu răsturnase prezumția în cauză. Astfel, trebuie să se constate că argumentele menționate se întemeiază în esență pe aceleași împrejurări de fapt precum cele invocate de reclamantă pentru a răsturna prezumția în cauză. În ceea ce privește afirmațiile de fapt invocate în susținerea argumentației îndreptate împotriva acestor elemente, dar pe care reclamanta nu le-a reluat în scopul răsturnării acestei prezumții, Tribunalul trebuie să le ia în considerare ca element relevant pentru a aprecia dacă AF își stabilea în mod autonom comportamentul pe piață (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 iunie 2016, Evonik Degussa și AlzChem/Comisia, C-155/14 P, EU:C:2016:446, punctul 33). Aceasta este în special situația afirmației potrivit căreia nu au existat „recomandări obligatorii” emise de comitetul de management strategic al reclamantei.
- 257 În lumina acestor considerații trebuie analizată prezenta critică.
- 258 În primul rând, trebuie arătat mai întâi că invocarea de către reclamantă a naturii sale de holding financiar nu poate, în sine, repune în discuție constatarea exercitării efective a unei influențe decisive a acesteia asupra AF și a KLM (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 martie 2011, Legris Industries/Comisia, T-376/06, nepublicată, EU:T:2011:107, punctele 50 și 51, și Hotărârea din 14 iulie 2011, Arkema France/Comisia, T-189/06, EU:T:2011:377, punctul 74). Astfel, în contextul unui grup de societăți, un holding, care coordonează printre altele investițiile financiare din cadrul grupului, este o societate destinată să regrupeze participații în diverse societăți și care are rolul să asigure o conducere unitară, în special prin intermediul acestui control bugetar (Hotărârea din 15 iulie 2015, HIT Groep/Comisia, T-436/10, EU:T:2015:514, punctul 125).
- 259 Referitor la definirea de către reclamantă a strategiei globale a AF și a KLM și la perimetrul larg al acestei strategii, prin faptul că includea esențialul pârgھیilor de dezvoltare ale grupului a cărui societate-mamă este reclamanta, fără a atesta lipsa unei influențe decisive, acestea par, dimpotrivă, să susțină constatările la care a ajuns Comisia în decizia atacată.
- 260 Presupunând, după cum afirmă reclamanta, că acest rol nu era cel de a conduce la imixtiunea sa în activitățile operaționale și comerciale ale AF și ale KLM, trebuie amintit că influența decisivă susceptibilă să justifice imputarea în sarcina societății-mamă a răspunderii pentru încălcarea săvârșită de filiala sa nu poate privi decât politica comercială *stricto sensu* a acestei filiale (Hotărârea din 23 ianuarie 2014, Gigaset/Comisia, T-395/09, nepublicată, EU:T:2014:23,

punctul 45) și nici nu poate fi legată în mod necesar de gestionarea cotidiană a acesteia (Hotărârea din 26 septembrie 2013, *The Dow Chemical Company/Comisia*, C-179/12 P, nepublicată, EU:C:2013:605, punctul 64).

- 261 În plus, trebuie arătat că afirmația reclamantei potrivit căreia aceasta nu a intervenit în activitățile operaționale și comerciale ale filialelor sale nu numai că nu este susținută de nicio probă, dar este și în parte contrazisă de declarațiile sale anterioare, date în răspunsul său din 29 iunie 2007 la chestionarul Comisiei din 12 iunie 2007 adresat în cursul investigației și prezentat în anexă la cererea introductivă. Astfel, potrivit acestor declarații, „consiliul de administrație al [reclamantei] [...] intervenea [...] asupra marilor orientări comerciale ale principalelor activități ale Groupe Air France-KLM”.
- 262 În al doilea rând, în ceea ce privește argumentul potrivit căruia AF și KLM își stabileau în mod autonom politica comercială, strategia, bugetul și comportamentul în sectorul transportului de mărfuri, mai întâi, trebuie să se observe că reclamanta face din nou simple afirmații. În continuare, argumentația reclamantei se întemeiază în esență pe autonomia departamentelor AF Cargo și KLM Cargo față de entitățile din care fac parte acestea, AF și, respectiv, KLM, astfel încât nu permite să se dovedească autonomia AF și a KLM față de reclamantă. În sfârșit, exemplele de domenii menționate de reclamantă în privința cărora s-ar exercita pretinsa autonomie a AF Cargo și a KLM Cargo, precum, pe plan operațional, punerea în aplicare a operațiunilor de logistică inerente activității de transport de mărfuri sau, pe plan strategic, crearea și stabilirea unei suprataxe, nu sunt contradictorii cu pilotajul strategic mai general pe care reclamanta susține că îl asigură ea însăși. Astfel, o împărțire a sarcinilor constituie un fenomen normal într-un grup de societăți (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iulie 2011, *Arkema France/Comisia*, T-189/06, EU:T:2011:377, punctul 76).
- 263 În al treilea rând, în ceea ce privește abținerea comitetului de management strategic al reclamantei de a adresa „recomandări obligatorii” pentru AF și KLM, ea afectează legăturile juridice care unesc reclamanta și filialele sale. În aceste condiții, deși abținerea menționată este invocată pentru a contesta elementele enumerate în anexa confidențială la decizia atacată, este necesar să se examineze încă de acum dacă aceasta este de natură să repună în discuție constatările Comisiei referitoare la lipsa autonomiei filialelor sale.
- 264 Pe de o parte, trebuie constatat că reclamanta nu a prezentat în susținerea acestei afirmații niciun element de probă, precum procesele-verbale sau rapoartele reuniunilor comitetului de management strategic.
- 265 Pe de altă parte, se arată că reclamanta nu contestă că comitetul de management strategic s-a reunit între crearea sa în anul 2004 și sfârșitul perioadei în care a avut loc încălcarea. De altfel, din răspunsul său din 29 iunie 2007 la chestionarul Comisiei din 12 iunie 2007 reiese că respectivul comitet s-a reunit efectiv în această perioadă și că „[a] interveni[t] [...] în principal cu privire la problemele [strategice]”.
- 266 Or, ținând seama de rolul și de atribuțiile comitetului de management strategic, astfel cum reies din extrasele rapoartelor anuale ale reclamantei pentru anii 2004/2005 și 2005/2006, anexate la răspunsul său din 29 iunie 2007, pare puțin credibil că deliberările acestui comitet nu au avut ca scop tocmai coordonarea strategiei filialelor AF și KLM. Astfel, potrivit extraselor respective, „deciziile [comitetului menționat] exprimă poziția comună a AF și a KLM pentru orice decizie strategică semnificativă privind domeniile comerciale, financiare, tehnice și operaționale [...]”.

- 267 În ceea ce privește în mod specific „recomandările obligatorii”, se precizează că „[comitetul de management strategic] emite recomandări imperative cu privire la subiectele sus-menționate pentru Consiliul de administrație al [AF], Directoratul și Consiliul de supraveghere ale KLM” și că „Președintele Directoratului KLM, președintele Consiliului de administrație al [AF] și orice președinte și administrator sau personal-cheie al entităților combinate sau ale filialelor lor, după caz, nu pot lua sau pune în aplicare decizii care țin de competența [comitetului de management strategic] fără ca acesta să nu își fi prezentat în prealabil recomandarea imperativă”. Rezultă că intervenția AF și a KLM într-un anumit număr de domenii inerente activității lor era condiționată de adoptarea, la nivelul comitetului de management strategic al reclamantei, a unor recomandări obligatorii (sau imperative). Or, în speță, reclamanta nu aduce nicio probă, nici vreun element contextual de natură să lămurească Tribunalul cu privire la o eventuală abandonare de către comitetul menționat a prerogativelor care îi aparțineau.
- 268 Având în vedere cele ce precedă, trebuie să se constate că reclamanta nu a reușit să răstoarne prezumția, dedusă din controlul pe care îl presupune deținerea de către aceasta a întregului capital social al AF și a drepturilor de vot asociate acțiunilor AF, potrivit căreia ar fi exercitat efectiv o influență decisivă asupra AF în perioada cuprinsă între 15 septembrie 2004 și 14 februarie 2006.
- 269 În ceea ce privește constatarea Comisiei potrivit căreia reclamanta a exercitat efectiv o influență decisivă asupra KLM, din examinarea cuprinsă la punctele 258-267 de mai sus a primei serii de argumente ale reclamantei în susținerea prezentei critici nu reiese nicio eroare care afectează aprecierea Comisiei.
- 270 Rămâne, așadar, să se aprecieze argumentele prezentate de reclamantă cu privire la elementele enumerate în anexa confidențială la decizia atacată referitoare la legăturile pe care le avea cu KLM, cele care au legătură cu AF trebuind să fie înlăturate ca inoperante, întrucât reclamanta nu a reușit să dovedească săvârșirea de către Comisie a unei erori atunci când s-a întemeiat pe prezumția în cauză.
- 271 În primul rând, referitor la afirmația reclamantei potrivit căreia comitetul de management strategic nu a adoptat nicio „recomandare obligatorie”, trebuie să se facă trimitere la dezvoltările care figurează la punctele 263-267 de mai sus. De altfel, Comisia s-a întemeiat în decizia atacată pe competența comitetului menționat de a adopta asemenea recomandări (a se vedea punctul 233 de mai sus), a căror existență nu este contestată de reclamantă. Or, posibilitatea reclamantei de a stabili astfel strategia filialei sale dovedește, în sine, existența unei prerogative de conducere de natură să repună în discuție autonomia comportamentului acesteia din urmă.
- 272 În al doilea rând, în ceea ce privește argumentul reclamantei întemeiat pe inexistența unei „relații de dependență ierarhică” între aceasta, prin intermediul consiliului său de administrație și al comitetului său de management strategic, și KLM, acesta trebuie înlăturat pentru aceleași motive precum cele menționate la punctul 262 de mai sus.
- 273 În al treilea rând, reclamanta nu poate susține în mod întemeiat că niciunul dintre membrii organelor sale de conducere menționați în anexa confidențială la decizia atacată, care, în perioada în cauză, au făcut parte din organele de conducere ale KLM, nu a intervenit în activitățile de transport de mărfuri. Astfel, ea se întemeiază în această privință pe împrejurarea că toate deciziile referitoare la activitatea de transport de mărfuri au fost încredințate, în cadrul KLM, departamentului KLM Cargo sau JCMC.

- 274 Or, acest argument trebuie înlăturat pentru aceleași motive precum cele menționate la punctul 262 de mai sus.
- 275 De altfel, trebuie arătat că reclamanta se limitează să afirme, fără probe în susținere, că membrii care cumulează funcții de conducere sau mandate în cadrul organelor sale sociale și al celor ale KLM nu ar fi intervenit în activitățile de transport de mărfuri. Or, pe lângă faptul că nu este susținută, această afirmație nu pare să infirme, ca atare, existența acestor suprapuneri, deși rezultă dintr-o jurisprudență constantă că importanța implicării unei societăți-mamă în administrarea filialei sale poate fi atestată prin prezența, la conducerea filialei sale, a numeroase persoane care ocupă funcții de conducere în cadrul societății-mamă (a se vedea Hotărârea din 9 septembrie 2015, Toshiba/Comisia, T-104/13, EU:T:2015:610, punctul 100 și jurisprudența citată).
- 276 În al patrulea rând, reclamanta susține fără succes că JCMC nu constituia decât un organ de coordonare a activității de transport de mărfuri a AF și a KLM care acționa la nivelul acestora din urmă, astfel încât nu a putut să îl folosească pentru a interveni în politicile lor comerciale.
- 277 În această privință, în anexa confidențială la decizia atacată, Comisia a arătat [*confidențial*] (a se vedea punctul 233 de mai sus). Or, după cum arată în mod întemeiat reclamanta, elementele aflate la dosar și în special răspunsul său din 29 iunie 2007 la chestionarul Comisiei din 12 iunie 2007 menționează o structură unică organizată la nivelul departamentelor de transport de mărfuri ale filialelor AF și KLM. De aici nu rezultă că această structură ar fi instituită în cadrul reclamantei sau că ea ar avea, în orice alt mod, influența decisivă pe care reclamanta ar exercita-o asupra filialelor sale.
- 278 Nu este mai puțin adevărat că celelalte motive, care nu sunt criticate în mod valabil, invocate de Comisie în susținerea imputării în sarcina reclamantei a practicilor KLM începând de la 5 mai 2004, și anume, *primo*, deținerea a 97,5 % din capitalul social și a 49 % din drepturile de vot ale KLM, *secundo*, prerogativele de conducere, de orientare și de control ale reclamantei asupra activităților KLM prin intermediul consiliului său de administrație și al comitetului său de management strategic și, *tertio*, prezența la conducerea KLM a mai multor persoane care dețin funcții de conducere sau mandate de reprezentare în cadrul reclamantei, sunt suficiente pentru a demonstra exercitarea efectivă a unei influențe decisive a reclamantei asupra KLM.
- 279 Având în vedere cele ce precedă, prezenta critică trebuie respinsă.

4) Cu privire la a patra critică, întemeiată pe încălcarea principiilor răspunderii personale și individualizării pedepselor și a sancțiunilor

- 280 Reclamanta susține că imputarea practicilor AF începând de la 15 septembrie 2004 și a celor ale KLM începând de la 5 mai 2004 încalcă principiile răspunderii personale și individualizării pedepselor și a sancțiunilor.
- 281 Comisia contestă argumentația reclamantei.
- 282 Trebuie amintit că, în temeiul principiilor răspunderii personale și individualizării pedepselor și a sancțiunilor, care sunt aplicabile în orice procedură administrativă care poate conduce la sancțiuni în temeiul normelor de concurență ale Uniunii, o întreprindere nu trebuie să fie sancționată decât pentru faptele care îi sunt imputate în mod individual (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 decembrie 2001, Krupp Thyssen Stainless și Acciai speciali Terni/Comisia, T-45/98 și

T-47/98, EU:T:2001:288, punctul 63, Hotărârea din 3 martie 2011, Siemens și VA Tech Transmission & Distribution/Comisia, T-122/07-T-124/07, EU:T:2011:70, punctul 122, și Hotărârea din 11 iulie 2014, RWE și RWE Dea/Comisia, T-543/08, EU:T:2014:627, punctul 68).

- 283 Totuși, acest principiu trebuie să se concilieze cu noțiunea de întreprindere și cu jurisprudența potrivit căreia faptul că societatea-mamă și filiala acesteia constituie o singură întreprindere în sensul articolului 101 TFUE abilitază Comisia să adreseze decizia prin care impune amenzi societății-mamă a unui grup de societăți (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 martie 2011, Siemens și VA Tech Transmission & Distribution/Comisia, T-122/07-T-124/07, EU:T:2011:70, punctul 122, și Hotărârea din 11 iulie 2014, RWE și RWE Dea/Comisia, T-543/08, EU:T:2014:627, punctul 69). Astfel, chiar dacă societatea-mamă nu participă direct la încălcare, într-o astfel de ipoteză, ea exercită o influență decisivă asupra filialei sau a filialelor care au participat la aceasta. Rezultă că, în acest context, răspunderea societății-mamă nu poate fi considerată o răspundere independentă de culpă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, C-97/08 P, EU:C:2009:536, punctul 77).
- 284 Într-o astfel de împrejurare, societatea-mamă este sancționată pentru o încălcare pe care se consideră că a săvârșit-o ea însăși (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, C-97/08 P, EU:C:2009:536, punctul 77, Hotărârea din 17 mai 2011, Elf Aquitaine/Comisia, T-299/08, EU:T:2011:217, punctul 180, și Hotărârea din 27 iunie 2012, Bolloré/Comisia, T-372/10, EU:T:2012:325, punctul 52).
- 285 În speță, în măsura în care reclamanta întemeiază prezenta critică pe lipsa exercitării unei influențe decisive asupra AF și a KLM, fără să prezinte elemente care nu au fost deja invocate în cadrul criticilor anterioare, este suficient să se constate că, din examinarea primei și a celei de a treia critici din cadrul primului motiv reiese că Comisia a demonstrat corespunzător cerințelor legale că reclamanta exercita o astfel de influență asupra filialelor sale în perioadele în cauză. Rezultă că prezenta critică se întemeiază pe o premisă eronată.
- 286 În plus, în măsura în care aceasta nu conține erori și ținând seama de jurisprudența amintită la punctele 282 și 283 de mai sus, imputarea în sarcina reclamantei a practicilor AF începând de la 15 septembrie 2004 și a celor ale KLM începând de la 5 mai 2004 nu poate încălca principiile răspunderii personale și individualizării pedepselor și a sancțiunilor.
- 287 În consecință, prezenta critică trebuie respinsă.
- 288 Pe cale de consecință, primul aspect al primului motiv trebuie respins în totalitate.

b) Cu privire la al doilea aspect, întemeiat pe nelegalități în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor fostei societăți Air France între 7 decembrie 1999 și 15 septembrie 2004

- 289 Prezentul aspect, prin intermediul căruia reclamanta susține că Comisia a săvârșit mai multe nelegalități atunci când i-a imputat practicile fostei societăți Air France între 7 decembrie 1999 și 15 septembrie 2004, susținere care este contestată de Comisie, cuprinde trei critici. Acestea sunt întemeiate, prima, pe încălcarea obligației de motivare, a doua, pe erori în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor menționate în perioada în cauză și, a treia, pe încălcarea principiilor răspunderii personale și individualizării pedepselor și a sancțiunilor.

- 290 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, în decizia atacată, Comisia a procedat în trei etape. Într-o primă etapă, în considerentul (1080) al acestei decizii, Comisia a imputat reclamantei acte ilicite ale fostei societăți Air France în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1999 și 15 septembrie 2004, în calitatea sa de „succesor”. În această privință, Comisia s-a întemeiat pe constatarea că, la 15 septembrie 2004, fosta societate Air France „devenise” reclamanta, ca urmare a unei transformări în holding și a unei schimbări a denumirii și a obiectului de activitate, astfel cum se precizează în considerentul (22) al deciziei atacate.
- 291 Într-o a doua etapă, pentru perioada cuprinsă între 15 septembrie 2004 și 14 februarie 2006, Comisia a reținut, în considerentele (1083) și (1084) ale deciziei atacate, că reclamanta exercitase o influență decisivă asupra AF.
- 292 Într-o a treia etapă, în considerentul (1085) al deciziei atacate, Comisia a dedus din elementele prezentate la punctele 290 și 291 de mai sus că reclamanta și AF trebuiau să răspundă în solidar pentru plata amenzii ca urmare a participării lor la încălcarea de la 7 decembrie 1999 până la 14 februarie 2006.
- 293 Astfel cum a confirmat în esență Comisia în ședință, această menționare a participării reclamantei la încălcarea unică și continuă se întemeiază pe constatarea că persoana juridică direct implicată în săvârșirea încălcării unice și continue până la 15 septembrie 2004 și reclamanta ar fi una și aceeași persoană juridică, distingându-le doar denumirea și obiectul de activitate, între timp modificate (a se vedea punctele 244 și 290 de mai sus).

1) Cu privire la prima critică, întemeiată pe încălcarea obligației de motivare

- 294 Reclamanta susține că decizia atacată nu motivează suficient imputarea în sarcina sa a practicilor fostei societăți Air France între 7 decembrie 1999 și 15 septembrie 2004. Ea critică considerentul (1080) al deciziei atacate, care nu ar permite să se înțeleagă statutul care îi este atribuit în raport cu fosta societate Air France în perioada menționată și în special dacă a fost considerată succesori economic sau succesori juridic al acestei societăți, respectiv ambele.
- 295 Considerentul (1080) al versiunii în limba franceză a deciziei atacate ar fi fost modificat față de Decizia din 9 noiembrie 2010. Reclamanta subliniază că, deși considerentul (1056) al deciziei respective preciza că aceasta și AF erau succesori economic și, respectiv, succesori juridic al fostei societăți Air France, astfel cum exista înainte de 15 septembrie 2004, considerentul (1080) al deciziei menționate nu mai face referire la adverbul „respectiv”. Această modificare ar rezulta din eroarea recunoscută de Comisie în fața Tribunalului în cadrul cauzei în care s-a pronunțat Hotărârea din 16 decembrie 2015, Air France-KLM/Comisia (T-62/11, nepublicată, EU:T:2015:996). Reclamanta arată de asemenea că o atare modificare nu a fost însă efectuată în versiunile în limbile neerlandeză și engleză ale aceleiași decizii, potrivit cărora, în acest din urmă considerent, nu ea, ci AF este desemnată succesori economic al fostei societăți Air France.
- 296 Comisia contestă argumentația reclamantei.
- 297 În această privință, trebuie amintit că motivarea trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul (a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia, C-521/09 P, EU:C:2011:620, punctul 147).

- 298 Respectarea obligației de motivare trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate și de interesul de a primi explicații propriu destinatarilor actului sau altor persoane pe care acesta le privește în sensul articolului 263 al patrulea paragraf TFUE. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse la articolul 296 TFUE și la articolul 41 alineatul (2) litera (c) din cartă trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în funcție de contextul său, precum și de ansamblul normelor juridice care guvernează materia respectivă (Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia, C-521/09 P, EU:C:2011:620, punctul 150, și Hotărârea din 13 decembrie 2016, Prineos și alții/Comisia, T-95/15, EU:T:2016:722, punctul 45).
- 299 Astfel cum s-a arătat la punctele 245-247 de mai sus, din considerentul (1080) al deciziei atacate reiese că Comisia s-a întemeiat pe împrejurarea că reclamanta rezulta din transformarea fostei societăți Air France în holding pentru a-i imputa practicile acesteia din urmă în perioada în cauză.
- 300 Procedând astfel, Comisia a menționat în mod clar și neechivoc motivele pentru care imputa în sarcina reclamantei aceste practici, astfel încât să îi permită să cunoască justificările măsurii luate, iar Tribunalului să își exercite controlul.
- 301 Niciunul dintre argumentele invocate de reclamantă nu poate infirma această concluzie.
- 302 Deși este indicat într-adevăr în considerentul (1080) al deciziei atacate, după cum arată reclamanta, că aceasta din urmă „și [AF] sunt [...] succesorii economici și juridici ai fostei societăți Air France, așa cum exista ea înainte de 15 septembrie 2004”, această referire nu poate fi însă interpretată în mod izolat.
- 303 Astfel, trebuie să se constate că, în considerentul (1080) al deciziei atacate, constatările care precedă imediat referirea în cauză și care sunt formulate în susținerea acesteia privesc continuitatea juridică dintre fosta societate Air France și reclamantă și, respectiv, continuitatea economică dintre fosta societate Air France și AF. De asemenea, în versiunile în limbile engleză și neerlandeză ale deciziei menționate, referința respectivă are următorul cuprins: „[reclamanta] și [AF] sunt, așadar, succesorii juridici și, respectiv, economici ai fostei societăți Air France”. Prin urmare, această referință trebuie, pe de o parte, să fie considerată ca rezultând dintr-o simplă eroare materială și, pe de altă parte, să fie interpretată în sensul că reține răspunderea reclamantei exclusiv în temeiul continuității juridice constatate cu fosta societate Air France, aspect cu privire la care Comisia a fost de acord, de altfel, în ședință.
- 2) Cu privire la a doua critică, întemeiată pe erori în imputarea în sarcina reclamantei a practicilor fostei societăți Air France în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1999 și 15 septembrie 2004*
- 304 Reclamanta susține că Comisia îi impută în mod greșit, pentru perioada anterioară constituirii sale, respectiv între 7 decembrie 1999 și 15 septembrie 2004, practicile fostei societăți Air France, indiferent dacă considerentul (1080) al deciziei atacate este interpretat în sensul că ea este „succesorul economic” al societății menționate sau succesorul său juridic ori chiar ambele, cu același titlu precum AF.
- 305 Comisia contestă argumentația reclamantei.

- 306 Trebuie arătat că reclamanta are în vedere în cererea introductivă trei scenarii în care ar fi considerată răspunzătoare pentru practicile fostei societăți Air France în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1999 și 15 septembrie 2004. Este vorba, în primul rând, despre scenariul în care reclamanta ar fi succesorul său economic, în al doilea rând, despre scenariul în care ea ar fi succesorul său juridic și, în al treilea rând, despre scenariul în care ea ar fi succesorul său economic și juridic. Din punctul de vedere al succesiunii juridice, reclamanta se limitează să facă trimitere la o evocare a jurisprudenței dezvoltate în cadrul primului aspect al prezentului motiv. Această evocare se referă, în general, la condițiile imputării în sarcina unei societăți-mamă a actelor anticoncurențiale ale filialei sale înainte de achiziționarea acesteia din urmă.
- 307 Or, reclamanta nu explică în ce mod jurisprudența invocată conduce la excluderea imputării în privința sa a practicilor fostei societăți Air France. În plus, situațiile acoperite de această jurisprudență sunt diferite de cele din speță. Astfel, reclamanta nu a achiziționat fosta societate Air France, ci rezultă dintr-o schimbare a denumirii și a obiectului de activitate al acesteia din urmă, asigurând astfel continuitatea juridică a drepturilor și a obligațiilor fostei societăți Air France în ceea ce privește activitățile sale de la 7 decembrie 1999 până la 15 septembrie 2004.
- 308 În ședință, reclamanta a adăugat că întemeierea răspunderii AF pentru actele anticoncurențiale ale fostei societăți Air France pe o continuitate economică între acestea ar împiedica o „împărțire a răspunderii” cu reclamanta. Astfel, Comisia nu ar putea decide să transfere către AF răspunderea pentru actele ilicite ale fostei societăți Air France și să impute în același timp reclamantei aceste acte.
- 309 În această privință, trebuie amintit că revine, în principiu, persoanei fizice sau juridice care conducea întreprinderea în cauză la momentul săvârșirii încălcării răspunderea pentru aceasta, chiar dacă, la data adoptării deciziei de constatare a încălcării, exploatarea întreprinderii intra în răspunderea unei alte persoane (Hotărârea din 16 noiembrie 2000, Cascades/Comisia, C-279/98 P, EU:C:2000:626, punctul 78).
- 310 Împrejurarea că anumite caracteristici ale persoanei care conducea întreprinderea în cauză la momentul încălcării s-au schimbat, de exemplu, denumirea acesteia, nu repune în discuție continuitatea existenței sale juridice (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 noiembrie 2000, SCA Holding/Comisia, C-297/98 P, EU:C:2000:633, punctele 28 și 29).
- 311 Or, în speță, din considerentele (22) și (1080) ale deciziei atacate reiese și este cert că persoana juridică implicată în încălcarea unică și continuă înainte de 15 septembrie 2004 a subzistat după această dată, prin intermediul unei modificări a denumirii și a obiectului său de activitate. Fosta societate Air France, entitate juridică operațională, a „devenit” astfel reclamanta, societate-mamă a grupului Air France-KLM.
- 312 Rezultă că, în lumina jurisprudenței amintite la punctele 309 și 310 de mai sus, nu se poate reproșa Comisiei că a aplicat criteriul continuității juridice pentru a reține răspunderea reclamantei pentru actele ilicite ale fostei societăți Air France de la 7 decembrie 1999 până la 15 septembrie 2004.
- 313 Referitor la împrejurarea că AF i se impută de asemenea aceste acte, în calitate de succesor economic, trebuie amintit că o decizie adoptată în domeniul concurenței în privința mai multor întreprinderi, deși redactată și publicată sub forma unei singure decizii, trebuie analizată ca o serie de decizii individuale prin care se constată în privința fiecăreia dintre întreprinderile destinate încălcarea sau încălcările reținute în sarcina sa și prin care i se aplică, dacă este cazul,

o amendă (Hotărârea din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P și C-254/99 P, EU:C:2002:582, punctul 100). Astfel, dacă unul dintre destinatarii unei decizii hotărâște să introducă o acțiune în anulare, instanța Uniunii nu este sesizată decât cu elementele deciziei care îl privesc, în timp ce acelea care privesc alți destinatari nu intră în principiu în obiectul litigiului pe care instanța Uniunii este chemată să îl soluționeze (Hotărârea din 11 iulie 2013, Team Relocations și alții/Comisia, C-444/11 P, nepublicată, EU:C:2013:464, punctul 66), sub rezerva cazului unei societăți-mamă a cărei răspundere ar decurge în întregime din cea a filialei sale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 ianuarie 2013, Comisia/Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, punctele 43 și 49).

314 Or, în măsura în care răspunderea reclamantei pentru actele ilicite ale fostei societăți Air France nu este derivată din cea a filialei sale AF, rezultă că nu este admisibil, în cadrul prezentei acțiuni, ca aceasta să reproșeze Comisiei că a imputat în sarcina filialei respective actele ilicite ale fostei societăți Air France de la 7 decembrie 1999 până la 15 septembrie 2004.

315 Având în vedere cele de mai sus, a doua critică trebuie respinsă.

3) Cu privire la a treia critică, întemeiată pe încălcarea principiilor răspunderii personale și individualizării pedepselor și a sancțiunilor

316 Reclamanta susține că imputarea în sarcina sa a practicilor fostei societăți Air France între 7 decembrie 1999 și 15 septembrie 2004 încalcă principiile răspunderii personale și individualizării pedepselor și a sancțiunilor. Ea susține că nu exista în această perioadă și că nu este succesorul economic al fostei societăți Air France.

317 Comisia contestă argumentația reclamantei.

318 În această privință, trebuie să se constate că argumentația reclamantei se întemeiază pe premisa eronată că aceasta „nu exista” la data actelor ilicite ale fostei societăți Air France. Astfel, după cum s-a arătat la punctele 293 și 311 de mai sus, fosta societate Air France și reclamanta sunt una și aceeași persoană juridică, a cărei constituire este anterioară săvârșirii actelor ilicite de către fosta societate Air France de la 7 decembrie 1999 până la 15 septembrie 2004.

319 Având în vedere cele de mai sus, se impune respingerea celei de a treia critici și, pe cale de consecință, a celui de al doilea aspect în totalitate.

320 Trebuie de asemenea respinsă critica invocată cu titlu introductiv în cadrul prezentului motiv, în măsura în care aceasta se întemeiază pe lipsa participării reclamantei la încălcarea unică și continuă. Astfel, din examinarea prezentului aspect reiese că răspunderea reclamantei pentru actele ilicite ale fostei societăți Air France de la 7 decembrie 1999 până la 15 septembrie 2004 nu este o răspundere derivată. Așadar, prezentul motiv trebuie respins.

2. Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcări ale Comunicării din 2002 privind clemența și ale principiilor egalității de tratament și nediscriminării, precum și protecției încrederii legitime

- 321 Reclamanta susține că probele prezentate de Lufthansa în cadrul cererii sale de imunitate sunt inadmisibile și trebuie să fie retrase din dosar. Astfel, Lufthansa nu ar fi fost eligibilă pentru imunitate la amendă, întrucât nu ar fi pus capăt participării sale la încălcarea unică și continuă după depunerea cererii sale de imunitate și ar fi încălcat, prin urmare, condițiile prevăzute la punctul 11 litera (b) din Comunicarea privind clemența din 2002.
- 322 Or, fără dovezile în discuție, Comisia s-ar fi aflat în imposibilitatea de a iniția investigația, ceea ce ar fi recunoscut în considerentul (1302) al deciziei atacate. În plus, aceste probe ar constitui fundamentul deciziei menționate, după cum s-ar sublinia în considerentul (1250) al aceleiași decizii. Retragerea din dosar a acestor probe ar trebui, așadar, să conducă la anularea în totalitate a deciziei menționate.
- 323 Comisia contestă argumentația reclamantei. Pe de o parte, ea susține că prezentul motiv este inoperant, în măsura în care retragerea beneficiului imunității acordate Lufthansa nu ar determina inadmisibilitatea înscrisurilor prezentate de aceasta în cadrul cererii de imunitate. Pe de altă parte, Comisia susține că Lufthansa a fost sensibilizată la faptul că se considera că o eventuală divulgare a cererii menționate putea avea un impact negativ asupra bunei desfășurări a investigației și asupra capacității Comisiei de a investiga și de a sancționa înțelegerea în litigiu. În plus, menținerea contactelor dintre Lufthansa și ceilalți transportatori incriminați ar fi intervenit de asemenea la cererea unei autorități de concurență dintr-o țară terță.
- 324 Reclamanta răspunde că prezentul motiv este operant și că argumentele pe care Comisia le-a dezvoltat în fața Tribunalului în ceea ce privește împrejurările specifice care ar fi justificat continuarea încălcării de către Lufthansa ulterior depunerii cererii de imunitate sunt inadmisibile, întrucât nu figurează în decizia atacată. Ea apreciază că astfel de argumente, în măsura în care i-au fost disimulate, constituie o „încălcare a dreptului la apărare prin atingerea adusă egalității armelor”.
- 325 Reclamanta solicită, în consecință, Tribunalului să oblige Comisia să comunice „detaliile probelor” noilor elemente prezentate în memoriul în apărare pentru a-i permite să fie pe deplin informată cu privire la împrejurările în care Comisia și autoritatea de concurență a unei țări terțe au încurajat Lufthansa să continue încălcarea după 7 decembrie 2005.
- 326 Este necesar să se constate că argumentația reclamantei se întemeiază în totalitate pe premisa potrivit căreia nerespectarea condițiilor prevăzute la punctul 11 litera (b) din Comunicarea din 2002 privind clemența este de natură să determine inadmisibilitatea elementelor de probă prezentate în cadrul unei cereri de imunitate.
- 327 Această argumentație se întemeiază pe Hotărârea din 12 decembrie 2012, Almamet/Comisia (T-410/09, nepublicată, EU:T:2012:676, punctele 39 și 40), și pe Hotărârea din 16 iunie 2015, FSL și alții/Comisia (T-655/11, EU:T:2015:383, punctele 44, 46 și 80), din care reiese că dreptul Uniunii nu poate admite probe obținute cu nerespectarea totală a procedurii prevăzute pentru stabilirea acestora și care urmărește protejarea drepturilor fundamentale ale persoanelor interesate.

- 328 Cu toate acestea, este necesar să se constate că condițiile de acordare a beneficiului imunității la amenzi nu sunt norme procedurale referitoare la stabilirea probelor. Ele au astfel legătură cu motivele care determină un martor să colaboreze cu autoritățile și nu produc, ca atare, efecte asupra legalității colectării probelor și asupra posibilității de valorificare a probelor (a se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza FSL și alții/Comisia, C-469/15 P, EU:C:2016:884, punctele 76 și 77).
- 329 În plus, în măsura în care, prin argumentația sa, reclamanta susține că admiterea unor astfel de elemente de probă ar fi contrară anumitor garanții fundamentale sau norme fundamentale de procedură, de altfel neprecizate în înscrisurile sale, ar trebui arătat că, potrivit jurisprudenței, o întreprindere care decide să prezinte o declarație în vederea obținerii unei reduceri a cuantumului amenzii este conștientă de faptul că, deși o reducere nu îi va fi acordată decât în cazul în care, potrivit opiniei Comisiei, sunt îndeplinite condițiile unei reduceri prevăzute în comunicare, declarația va face parte în orice caz din dosar și va putea fi utilizată cu titlu de probă (Hotărârea din 12 decembrie 2012, Novácke chemické závody/Comisia, T-352/09, EU:T:2012:673, punctul 111).
- 330 Pentru a ajunge la această concluzie, Tribunalul s-a întemeiat, desigur, pe punctul 31 din Comunicarea Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2006, C 298, p. 17, Ediție specială, 08/vol. 5, p. 3, denumită în continuare „Comunicarea din 2006 privind clemența”), care a înlocuit Comunicarea din 2002 privind clemența, care prevede că „[o]rice declarație făcută Comisiei în temeiul prezentei comunicări face parte din dosarul Comisiei și, în consecință, poate fi utilizată drept element de probă”.
- 331 Cu toate acestea, din cuprinsul punctului 37 din Comunicarea din 2006 privind clemența reiese că punctul 31 din comunicarea menționată se aplică cererilor de clemență în așteptare la data intrării în vigoare a acestei comunicări (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 decembrie 2012, Novácke chemické závody/Comisia, T-352/09, EU:T:2012:673, punctele 27 și 111). Or, aceasta este situația cererii introduse la Comisie de Lufthansa la 7 decembrie 2005. Astfel, această cerere era încă în așteptare la data intrării în vigoare a comunicării în discuție, la 8 decembrie 2006.
- 332 De altfel, potrivit punctului 33 din Comunicarea din 2002 privind clemența, „[o]rice declarație scrisă făcută Comisiei în temeiul prezentei comunicări face parte integrantă din dosarul acesteia” [traducere neoficială]. Prin urmare, o asemenea declarație poate fi utilizată de Comisie ca probă. Modul de redactare a punctului 31 din Comunicarea din 2006 privind clemența nu face, prin urmare, decât să explice consecințele care decurg în mod necesar din menținerea în dosar a declarației menționate.
- 333 Pe de altă parte, contrar celor susținute de reclamantă, nimic nu se opune ca, în privința declarațiilor făcute de solicitantul de clemență, concluziile la care a ajuns Tribunalul în Hotărârea din 12 decembrie 2012, Novácke chemické závody/Comisia (T-352/09, EU:T:2012:673), să fie extinse la toate probele furnizate de o întreprindere pentru a obține beneficiul imunității la amenzi.
- 334 Astfel, în Hotărârea din 12 decembrie 2012, Novácke chemické závody/Comisia (T-352/09, EU:T:2012:673), Tribunalul s-a întemeiat în esență pe caracterul voluntar al cooperării întreprinderii care dorește să obțină o reducere a cuantumului amenzii, precum și pe termenii

Comunicării privind clemența aplicabile faptelor în cauză pentru a reține că declarația solicitantului de clemență putea fi invocată ca probă, independent de soarta cererii sale de clemență.

- 335 Or, pe de o parte, elementele de probă furnizate de Lufthansa în speță în cadrul cererii sale de imunitate, asemenea declarației solicitantului de clemență în cauză în care s-a pronunțat Hotărârea din 12 decembrie 2012, Novácke chemické závody/Comisia (T-352/09, EU:T:2012:673), au fost furnizate voluntar.
- 336 Pe de altă parte, nici Comunicarea din 2002 privind clemența, nici cea din 2006 nu conțin dispoziții care urmăresc să mențină, pentru întreprinderile care doresc să coopereze cu Comisia, așteptări privind soarta elementelor de probă furnizate de aceste întreprinderi, care, deși beneficiare de imunitate condiționată la amenzi (în conformitate cu punctul 15 din Comunicarea din 2002 sau cu punctul 18 din Comunicarea din 2006), nu ar putea îndeplini condițiile pentru a beneficia de imunitate definitivă (în conformitate cu punctul 19 din Comunicarea din 2002 sau cu punctul 22 din Comunicarea din 2006). Această situație contrastează cu precizările oferite de comunicările menționate cu privire la soarta elementelor furnizate în susținerea unei cereri, în privința căreia Comisia exclude îndeplinirea condițiilor de acordare a beneficiului imunității condiționate. Astfel, într-un asemenea caz, întreprinderea poate retrage elementele de probă divulgate (a se vedea punctul 17 din Comunicarea din 2002 și punctul 20 din Comunicarea din 2006).
- 337 În plus, înlăturarea automată din dosar a elementelor de probă furnizate de o întreprindere care evidențiază că, deși este eligibilă pentru imunitate la amenzi la data introducerii cererii sale de imunitate, ea nu îndeplinește condițiile pentru a beneficia de imunitate în mod definitiv la data adoptării deciziei de constatare a unei încălcări, ar compromite efectul util al procedurii de clemență. Astfel, Comisia ar fi privată de probe, prin ipoteză esențiale, pentru stabilirea încălcării în cauză și a participării la aceasta a unor întreprinderi, într-un stadiu în care posibilitatea de a suplini această lipsă prin acte de investigare suplimentare ar fi considerabil diminuată, în special din cauza riscului de deteriorare a probelor. În plus, succesul procedurilor ar risca să fie lăsat la discreția solicitantului de imunitate, în timp ce Comisia ar fi împiedicată în controlul eficient al respectării condițiilor de acordare a beneficiului imunității la amenzi, amenințarea cu neacordarea pierzând în credibilitate, având în vedere consecințele care i-ar fi asociate.
- 338 Ținând seama de toate cele ce precedă, trebuie să se considere că nerespectarea de către Lufthansa a condiției prevăzute la punctul 11 litera (b) din Comunicarea din 2002 privind clemența, presupunând că este dovedită, nu este de natură să priveze Comisia de posibilitatea de a utiliza elementele de probă comunicate în cadrul cererii sale de clemență.

[omissis]

3. Cu privire la al optulea motiv, întemeiat pe erori și pe încălcarea principiului proporționalității în calculul duratei participării AF la încălcarea unică și continuă

- 498 Reclamanta susține că Comisia a săvârșit erori vădite de apreciere și a încălcat principiul proporționalității atunci când a reținut că AF a participat la încălcarea unică și continuă în mod neîntrerupt între 7 decembrie 1999 și 14 februarie 2006. În opinia reclamantei, Comisia nu dispune, cu excepția contactului dintre AF și Japan Airlines din 7 decembrie 1999 menționat în considerentul (136) al deciziei atacate, de probe suficiente în privința sa decât pentru perioada cuprinsă între 19 ianuarie 2001 și 19 octombrie 2005.

- 499 Contactele pe care s-ar fi întemeiat Comisia pentru a reține participarea AF la coordonarea referitoare la STC în perioada 7 decembrie 1999-19 ianuarie 2001 și perioada ulterioară datei de 19 octombrie 2005 nu ar putea, astfel, să fie calificate drept anticoncurențiale, întrucât priveau schimburi de informații publice [considerentele (137), (140)-(142), (554), (563) și (574) ale deciziei atacate], realizate în afara SEE [considerentele (146), (152) și (182) ale deciziei menționate] sau al căror caracter anticoncurențial nu ar fi fost dovedit de Comisie [considerentele (530) și (556) ale acestei decizii].
- 500 Pe de altă parte, Comisia nu ar fi prezentat nicio probă valabilă privind participarea AF la componentele încălcării unice și continue referitoare la STS și la refuzul de plată a comisioanelor pentru perioadele ulterioare datei de 19 octombrie 2005 și, respectiv, datei de 14 octombrie 2005.
- 501 În replică, reclamanta adaugă că Comisia nu îi poate impune să dovedească faptul că s-a distanțat public de înțelegerea în litigiu după 19 octombrie 2005. În opinia sa, Comisia este cea care trebuie să demonstreze participarea sa la încălcarea menționată după această dată.
- 502 Comisia contestă argumentația reclamantei.
- 503 Trebuie analizate, într-o primă etapă, contactele despre care reclamanta susține că se refereau la schimburi de informații publice [considerentele (137), (140)-(142), (554), (563) și (574) ale deciziei atacate], într-o a doua etapă, cele despre care aceasta susține că au fost realizate în afara SEE [considerentele (146), (152) și (182) ale acestei decizii] și, într-o a treia etapă, cele al căror caracter anticoncurențial nu este suficient demonstrat, potrivit susținerilor reclamantei [considerentele (530) și (556) ale deciziei menționate].
- 504 În cererea introductivă, reclamanta a invocat de asemenea contactele descrise în considerentul (563) al deciziei atacate printre cele care, în opinia sa, au fost realizate în afara SEE. Totuși, răspunzând la întrebările scrise ale Tribunalului, reclamanta a precizat că solicită ca acestea să fie înlăturate din cauza caracterului lor anticoncurențial insuficient dovedit.
- 505 În primul rând, trebuie să se constate că, printre contactele despre care reclamanta susține că priveau schimburi de informații publice, figurează în realitate trei tipuri de schimburi.
- 506 *Primo*, contactele în discuție cuprind e-mailuri interne ale altor transportatori incriminați în care se menționează în mod expres contacte cu AF. Astfel, în considerentul (137) al deciziei atacate, Comisia face referire la un e-mail intern al Japan Airlines din 20 decembrie 1999. Acest e-mail menționează un schimb realizat între un angajat al Japan Airlines și un reprezentant al AF în Japonia. Or, acest schimb, care urmează contactului dintre Japan Airlines și AF din 7 decembrie 1999 și al căru caracter anticoncurențial nu este contestat de reclamantă [considerentul (136) al deciziei menționate], nu privea doar introducerea STC, care fusese anunțată public de AF în aceeași zi. În cadrul schimbului menționat, reprezentantul AF în Japonia informa de asemenea Japan Airlines că „acest lucru [ar fi] anunțat pe fiecare piață la 22 decembrie și după această dată” și că sediul AF luase legătura cu cele ale altor transportatori, printre care Lufthansa, „pentru a încuraja punerea în aplicare în același mod precum AF”.
- 507 *Secundo*, e-mailurile menționate în considerentele (140)-(142) ale deciziei atacate cuprind e-mailuri interne ale altor transportatori în care nu se menționează niciun contact specific între AF și unul sau mai mulți alți transportatori. Aceste e-mailuri, care datează din 21 decembrie 1999 și din 3 ianuarie 2000, menționează pur și simplu intenția AF și a unuia sau mai multor alți transportatori de a institui o STC. Or, astfel cum s-a arătat la punctul 506 de mai

sus, AF anunțase deja public instituirea unei STC la 20 decembrie 1999. Comisia nu a menționat niciun alt element de probă care ar fi de natură să demonstreze că autorii e-mailurilor interne menționate în considerentele respective luaseră cunoștință de intențiile AF în alt mod decât prin acest anunț. Referitor la trimiterea, în e-mailul intern menționat în considerentul (141) al deciziei respective, la „comunicate și [la] notificări către piețe” cu privire la STC care trebuiau să intervină „în următoarele zile”, ea este prea vagă pentru a demonstra acest lucru.

- 508 În aceste condiții, Comisia nu avea temei, în considerentul (724) al deciziei atacate, să interpreteze e-mailurile interne menționate în considerentele (140)-(142) ale deciziei menționate în sensul că susțineau existența unor schimburi de informații între AF și alți transportatori.
- 509 *Tertio*, e-mailurile menționate în considerentele (554), (563) și (574) ale deciziei atacate sunt e-mailuri cu privire la care AF este expeditoare sau unul dintre destinatari.
- 510 Este adevărat că informațiile pe care reclamanta le-a schimbat în cadrul acestor e-mailuri făcuseră deja obiectul unui anunț public prealabil. Totuși, din această împrejurare nu se poate deduce că e-mailurile respective nu puteau fi reținute împotriva reclamantei.
- 511 Astfel, pe de o parte, trebuie amintit că schimbul de informații accesibile în mod public încalcă articolul 101 alineatul (1) TFUE atunci când constituie temeiul unui alt mecanism anticoncurențial (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, EU:C:2004:6, punctul 281). Or, în speță, e-mailurile menționate în considerentele (554), (563) și (574) ale deciziei atacate priveau toate modificările viitoare ale quantumului STC, cu privire la care reclamanta nu contestă că făcea la acel moment obiectul unei coordonări anticoncurențiale între transportatorii incriminați.
- 512 Pe de altă parte, trebuie să se constate că informațiile schimbate în cadrul e-mailurilor menționate în considerentele (554), (563) și (574) ale deciziei atacate nu se limitau la cele pe care AF le anunțase deja în mod public. În considerentul (554) al acestei decizii se menționează un e-mail din 15 noiembrie 2005 în care AF nu s-a limitat să reitereze majorarea quantumului STC pe care o anunțase în ziua anterioară, ci a confirmat-o. Or, procedând astfel, AF a redus și mai mult incertitudinea cu privire la evoluția nivelului STC.
- 513 În considerentele (563) și (574) ale deciziei atacate, Comisia descrie schimburi de informații între membrii Air Cargo Council Switzerland (Consiliul Transportului Aerian de Mărfuri din Elveția, denumit în continuare „ACCS”). Schimbul menționat în considerentul (563) al deciziei atacate a început la 28 noiembrie 2005 și s-a încheiat la 1 decembrie 2005. Schimbul menționat în considerentul (574) al acestei decizii datează din 6 și 7 februarie 2006. Aceste două schimburi priveau nu numai modificarea nivelului STC pe care AF intenționa să o aplice, ci și pe cea pe care alți transportatori incriminați, printre care Swiss și SIA, intenționau să o aplice. Or, AF nu dovedește și nici măcar nu susține că toate aceste informații făcuseră deja obiectul unui anunț public prealabil.
- 514 În al doilea rând, în ceea ce privește contactele despre care reclamanta afirmă că au fost realizate în afara SEE, trebuie să se constate că aceasta susține că nu erau de competența teritorială a Comisiei. Astfel, reclamanta arată în esență că cele trei contacte descrise în considerentele (146) și (152) ale deciziei menționate priveau rutele aeriene de sosire și au avut loc înainte de intrarea

în vigoare a Regulamentului nr. 411/2004 și a Deciziei nr. 40/2005 a Comitetului mixt al SEE. Referitor la contactul descris în considerentul (182) al acestei decizii, el ar fi privit rutele dinspre Elveția și ar fi anterior intrării în vigoare a Acordului CE-Elveția privind transportul aerian.

- 515 Presupunând că contactele menționate în considerentele (146), (152) și (182) ale deciziei atacate priveau exclusiv rute care, în perioadele în cauză, nu intrau în competența Comisiei, trebuie amintit că aceasta din urmă se poate întemeia pe contacte anterioare perioadei încălcării pentru a construi o imagine globală a situației și, astfel, pentru a confirma interpretarea anumitor elemente de probă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 iulie 2008, Lafarge/Comisia, T-54/03, nepublicată, EU:T:2008:255, punctele 427 și 428). Aceasta este situația chiar și în ipoteza în care Comisia nu era competentă să constate și să sancționeze o încălcare a normelor de concurență anterior acestei perioade (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 mai 2006, Bank Austria Creditanstalt/Comisia, T-198/03, EU:T:2006:136, punctul 89, și Hotărârea din 22 martie 2012, Slovak Telekom/Comisia, T-458/09 și T-171/10, EU:T:2012:145, punctele 45-52).
- 516 În considerentele (107) și (108) ale deciziei atacate, la punctul 4.1, intitulat „Principii de bază și structura înțelegerii”, Comisia a arătat că investigația sa a dezvăluit o înțelegere de amploare mondială bazată pe o rețea de contacte bilaterale și multilaterale, care aveau loc „la diverse niveluri în cadrul întreprinderilor în cauză și [...] care au privit, în anumite cazuri, diverse zone geografice”.
- 517 În considerentele (109), (110), (876), (889) și (1046) și în nota de subsol 1323 din decizia atacată, Comisia a precizat modalitățile de funcționare a acestei organizații „la mai multe niveluri”. În opinia sa, suprataxele erau măsuri cu aplicabilitate generală care nu erau specifice unei rute, ci aveau scopul de a fi aplicate tuturor rutelor, la nivel mondial. Deciziile privind suprataxele ar fi fost luate în general la sediul fiecărui transportator. Sediile transportatorilor ar fi fost astfel în „contact reciproc” atunci când era iminentă o schimbare a nivelului suprataxei. La nivel local, transportatorii s-ar fi coordonat în scopul, pe de o parte, de a executa mai bine instrucțiunile de la sediile lor respective și de a le adapta condițiilor de piață și reglementării locale și, pe de altă parte, de a coordona și de a pune în aplicare inițiativele locale. În considerentul (111) al deciziei menționate, Comisia a precizat că asociațiile locale ale reprezentanților transportatorilor fuseseră utilizate în acest scop, în special în Elveția.
- 518 Contactele menționate în considerentele (146), (152) și (182) ale deciziei atacate se înscriu tocmai în acest cadru. Astfel, *primo*, aceste contacte priveau instituirea sau punerea în aplicare a STC în Singapore [considerentul (146)], în India [considerentul (152)] și în Elveția [considerentul (182)]. *Secundo*, aceste contacte fie erau contemporane unor discuții dintre sedii sau unor decizii luate la nivelul acestora cu privire la suprataxe [considerentul (146)], fie indicau instrucțiuni de consultare a sediului sau reflectau la nivel local anunțuri efectuate sau decizii luate în prealabil la nivel central [considerentele (152) și (182)]. *Tertio*, toate aceste contacte au avut loc în cadrul sau în marja asociațiilor locale ale reprezentanților companiilor aeriene.
- 519 Or, în considerentele (724) și (792) ale deciziei atacate, Comisia s-a întemeiat pe contactele respective pentru a confirma interpretarea sa cu alte elemente de probă, despre care nu se susține că nu erau de competența sa. Astfel, contactele menționate se numără printre numeroasele contacte în litigiu pe care Comisia le-a citat în considerentul (724) al acestei decizii pentru a reține că AF menținuse „contacte cu concurenții la nivel local”. Acestea se numără de asemenea printre mai multe contacte anterioare datei de 19 ianuarie 2001 pe care Comisia le-a opus AF în considerentele (722)-(724) ale deciziei menționate.

- 520 Rezultă că Comisia nu a depășit limitele competenței sale întemeindu-se pe contactele menționate în considerentele (146), (152) și (182) ale deciziei atacate pentru a construi o imagine globală a înțelegerii în litigiu și, astfel, pentru a confirma interpretarea elementelor de probă pe care le-a reținut în vederea imputării în sarcina reclamantei a răspunderii pentru componenta încălcării unice și continue legate de STC.
- 521 Cu toate acestea, trebuie să se constate, asemenea reclamantei, că Comisia nu a dovedit participarea AF la unul dintre aceste contacte, și anume reuniunea oficială a SCC al BAR din India, descrisă în considerentul (152) al deciziei atacate. Totuși, reclamanta nu contestă că AF a fost invitată la reuniunea menționată, la fel ca toți membrii SCC al BAR. Or, faptul că transportatorii în cauză intenționau să abordeze subiectul STC cu AF constituie în sine un indiciu al participării acesteia din urmă la componenta încălcării unice și continue referitoare la STC (a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 iunie 2012, GDF Suez/Comisia, T-370/09, EU:T:2012:333, punctul 226). Reiese de altfel din elementele dosarului că ea era la curent cu obiectul acestei reuniuni. Astfel, la sfârșitul întâlnirii informale descrise de asemenea în considerentul menționat și cu privire la care reclamanta nu contestă că a participat AF, președintele SCC al BAR propusese organizarea unei reuniuni oficiale a SCC al BAR pentru a se putea ajunge la un acord privind STC între transportatorii vizați. În consecință, Comisia a ținut seama în mod întemeiat, în cadrul unei serii de indicii mai largi, de invitația AF la această reuniune pentru a reține, în considerentul (724) al deciziei menționate, participarea acesteia la discuții referitoare la STC în cadrul SCC al BAR din India.
- 522 Din cele ce precedă rezultă că Comisia putea să rețină împotriva AF contactele descrise în considerentele (146), (152) și (182) ale deciziei atacate.
- 523 În al treilea rând, în ceea ce privește contactele al căror caracter anticoncurențial este contestat de reclamantă, trebuie reținut că acestea cuprind o reuniune și mai multe apeluri telefonice. Cu ocazia acestei reuniuni, care a avut loc la 19 octombrie 2005 și care este menționată în considerentul (530) al deciziei atacate, AF și Lufthansa „s-au asigurat reciproc de aplicarea coerentă a suprataxelor, au convenit că nicio altă măsură unilaterală precum plafonarea STC de către AF nu va fi repetată și că agenții de expediție nu trebuiau să primească comisioane pe suprataxe”. Prin urmare, caracterul anticoncurențial al acestei reuniuni nu poate fi contestat. În răspunsul său la întrebările scrise adresate de Tribunal, reclamanta a recunoscut de altfel că reuniunea în discuție făcea parte din elementele de probă care puteau fi reținute împotriva sa.
- 524 Contestația reclamantei se concentrează, prin urmare, asupra apelurilor telefonice menționate în considerentele (530) și (556) ale deciziei atacate. Potrivit reclamantei, aceste apeluri au fost efectuate la inițiativa Lufthansa, cu unicul scop de a completa dosarul său de clemență. Ea consideră că este vorba despre „contacte de monitorizare”, care nu au privit subiecte noi, ci urmăreau doar să mențină o „legătură artificială” cu AF. Pe de altă parte, reclamanta susține că apelurile telefonice din 21 noiembrie 2005 menționate în considerentul (556) al deciziei respective au fost de durată foarte scurtă și că este imposibil să se concluzioneze că acestea aveau ca obiect un schimb de informații cu caracter anticoncurențial, întrucât AF anunțase o scădere a STC în aceeași zi.
- 525 Niciunul dintre aceste argumente nu poate fi admis.
- 526 *Primo*, nu se întemeiază pe niciun element de probă concret argumentul reclamantei potrivit căruia apelurile telefonice menționate în considerentele (530) și (556) ale deciziei atacate aveau drept unic scop menținerea unei legături artificiale cu AF pentru completarea dosarului de

imunitate al Lufthansa. Elementele din dosar urmăresc de altfel să demonstreze contrariul. Astfel, pe de o parte, apelul telefonic menționat în considerentul (530) al deciziei respective a înlocuit reuniunea de monitorizare a reuniunii din 19 octombrie 2005, al cărei caracter anticoncurențial este dovedit (a se vedea punctul 523 de mai sus). În plus, Comisia a avut în vedere în această decizie mai multe alte contacte care au avut loc în acea perioadă și la care a participat AF [a se vedea în special considerentele (525) și (563)]. Pe de altă parte, cele două apeluri telefonice menționate în considerentul (556) al aceleiași decizii au avut loc la 21 noiembrie 2005, și anume în aceeași zi cu publicarea comunicatului de presă al Lufthansa prin care se anunța o scădere a STC și la două zile după reuniunea din 19 octombrie 2005, al cărui caracter anticoncurențial este dovedit (a se vedea punctul 523 de mai sus).

- 527 *Secundo*, apelurile telefonice menționate în considerentul (556) al deciziei atacate nu pot fi înlăturate pentru motivul că este imposibil să se concluzioneze că acestea aveau ca obiect un schimb de informații cu caracter anticoncurențial. Astfel, pe lângă faptul că aceste apeluri au avut loc în aceeași zi cu publicarea comunicatului de presă al Lufthansa prin care se anunța o scădere a STC și la două zile după reuniunea din 19 octombrie 2005, autorul lor era directorul politicii de prețuri a Lufthansa, cu privire la care însuși reclamanta recunoaște că a „jucat un rol central în practicile la nivel internațional”. Acest angajat al Lufthansa sunase deja AF pentru a discuta despre suprataxe cu ocazii anterioare [considerentele (357), (525) și (552) ale deciziei menționate].
- 528 În ceea ce privește faptul că apelurile menționate în considerentele (530) și (556) ale deciziei atacate implicau angajați ai Lufthansa care pretindeau că știau că era în curs de pregătire o cerere de imunitate, pe de o parte, trebuie să se constate că el nu înlătură deloc natura anticoncurențială a acestora. Pe de altă parte, înlăturarea apelurilor menționate în considerentele respective pentru acest motiv ar risca să aducă atingere efectului util al procedurii de clemență, împiedicând Comisia să ia în considerare elemente de probă strânse între data la care un angajat în cauză află despre intenția angajatorului său de a solicita imunitatea și data încetării încălcării.
- 529 De asemenea, fără a pune la îndoială caracterul anticoncurențial al contactelor menționate în considerentul (556) al deciziei atacate, împejurarea că AF anunțase o scădere a STC la 21 noiembrie 2005 tinde să îl confirme. Astfel, după cum reiese din acest considerent, comunicatul de presă pe care Lufthansa l-a transmis către Lan Airlines în aceeași zi, chiar înainte de a-l publica, anunța, la rândul său, o scădere a STC.
- 530 *Tertio*, contrar celor susținute de reclamantă, nu este nicidecum necesar ca un contact să privească un subiect nou sau să aibă o anumită durată pentru a fi reținut împotriva unei întreprinderi în cadrul unei proceduri de încălcare a normelor de concurență.
- 531 Rezultă că Comisia a reținut în mod întemeiat împotriva reclamantei apelurile telefonice menționate în considerentele (530) și (556) ale deciziei atacate.
- 532 Având în vedere toate cele ce precedă, trebuie să se considere că Comisia putea să rețină împotriva AF contactele menționate în considerentele (137), (146), (152), (182), (530), (554), (556), (563) și (574) ale deciziei atacate, însă nu i le putea reproșa pe cele descrise în considerentele (140)-(142) ale deciziei respective.
- 533 În lumina acestor considerații trebuie să se stabilească dacă Comisia putea să considere AF răspunzătoare pentru încălcare între 7 decembrie 1999 și 19 ianuarie 2001 și după 19 octombrie 2005.

- 534 În ceea ce privește perioada cuprinsă între 7 decembrie 1999 și 19 ianuarie 2001, în care numai STC era în vigoare, trebuie să se constate că Comisia dispunea de mai multe elemente de probă pe care a putut să le rețină în mod valabil împotriva AF. Este vorba, în primul rând, despre schimbul dintre AF și Japan Airlines din luna decembrie a anului 1999 [considerentul (137) al deciziei atacate], în al doilea rând, despre o declarație a CPA referitoare la organizarea unei reuniuni în India „prin luna ianuarie a anului 2000” [considerentul (152) al deciziei menționate], în al treilea rând, despre procesul-verbal al unei reuniuni a SCC al BAR din 3 februarie 2000 [considerentul (146) al acestei decizii] și, în al patrulea rând, despre procesul-verbal al unei reuniuni a ACCS din 17 ianuarie 2001 [considerentul (182) al aceleiași decizii]. Perioada în care Comisia nu a reținut niciun contact împotriva AF a început, așadar, la 4 februarie 2000 și s-a încheiat la 17 ianuarie 2001. În consecință, această perioadă nu este de „aproape un an și o lună și jumătate”, ci de cel mult 11 luni și 13 zile.
- 535 În împrejurările cauzei, o astfel de durată este suficient de lungă pentru a fi necesar să se verifice dacă participarea AF la încălcarea unică și continuă a avut o întrerupere între 4 februarie 2000 și 17 ianuarie 2001.
- 536 În această privință, trebuie amintit că faptul că dovada directă a participării unei întreprinderi la încălcarea în cauză într-o perioadă determinată nu a fost prezentată nu se opune ca această participare să fie constatată și în acea perioadă, cu atât mai mult cu cât această constatare se bazează pe indicii obiective și concordante (a se vedea Hotărârea din 17 septembrie 2015, Total Marketing Services/Comisia, C-634/13 P, EU:C:2015:614, punctul 27 și jurisprudența citată).
- 537 Faptul că, în cazul unei încălcări complexe, întreprinderea în cauză nu participă la unul sau la mai multe contacte coluzive sau nu își exprimă acordul cu privire la rezultatele unuia dintre acestea nu înseamnă că aceasta a încetat să participe la încălcarea în cauză (Hotărârea din 24 martie 2011, Kaimer și alții/Comisia, T-379/06, nepublicată, EU:T:2011:110, punctul 66).
- 538 În schimb, distanțarea publică constituie un fapt important care poate dovedi încetarea unui comportament anticoncurențial. În mod reciproc, lipsa distanțării publice constituie o situație de fapt pe care Comisia o poate invoca pentru a dovedi continuarea comportamentului anticoncurențial al unei întreprinderi. Totuși, nu este vorba decât despre unul dintre elementele care trebuie luate în considerare pentru a stabili dacă o întreprindere a continuat efectiv să participe la o încălcare sau, dimpotrivă, a încetat să facă acest lucru. Nu este suficient să se întemeieze constatarea unei participări neîntrerupte a întreprinderii în cauză atunci când, într-o perioadă semnificativă, au avut loc mai multe contacte coluzive în lipsa reprezentanților săi. Comisia este, așadar, obligată să prezinte alte elemente de probă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 septembrie 2015, Total Marketing Services/Comisia, C-634/13 P, EU:C:2015:614, punctele 23 și 28).
- 539 Aceste elemente de probă pot ține printre altele de natura încălcării în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 iulie 2011, Toshiba/Comisia, T-113/07, EU:T:2011:343, punctul 237), de funcționarea înțelegerii în discuție (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 octombrie 2011, Aragonesas Industrias y Energía/Comisia, T-348/08, EU:T:2011:621, punctele 243 și 244), de comportamentul întreprinderii în discuție pe piața relevantă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 decembrie 2006, Westfalen Gassen Nederland/Comisia, T-303/02, EU:T:2006:374, punctul 139 și jurisprudența citată, și Hotărârea din 12 iulie 2011, Toshiba/Comisia, T-113/07, EU:T:2011:343, punctul 241), de înscrierea comportamentului în discuție într-o încălcare unică

ce cuprinde mai multe alte componente sau chiar de efectele produse de comportamentul menționat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 iulie 2011, Toshiba/Comisia, T-113/07, EU:T:2011:343, punctele 242 și 245).

- 540 În considerentul (117) al deciziei atacate, Comisia a reținut că, „[c]el puțin de la sfârșitul anului 1999, introducerea STC, aplicarea mecanismelor STC și introducerea unor modificări ale acestora au făcut obiectul unei coordonări între mai mulți dintre [transportatorii incriminați]”. În considerentele (133)-(153) ale aceleiași decizii, Comisia a descris elementele de probă prin care urmărea să demonstreze că, între începutul lunii decembrie a anului 1999 și luna februarie sau martie a anului 2000, mai mulți transportatori, printre care AF, au fost implicați în contacte în vederea instituirii STC la nivel central la începutul anului 2000 și a punerii sale în aplicare la nivel local. În acest context se înscriu contactele menționate în considerentele (136), (137), (146) și (152) ale acestei decizii, pe care Comisia le-a reținut împotriva AF.
- 541 În considerentul (884) al deciziei atacate, Comisia a subliniat totuși că „frecvența contactelor dintre transportatori a variat în timp”. Ea a constatat că contactele referitoare la STC erau „deosebit de frecvente atunci când indicii carburantului se apropiau de un nivel susceptibil să declanșeze o creștere sau o scădere, dar [puteau] fi mai puțin frecvente în alte momente”.
- 542 Or, după instituirea STC la începutul anului 2000, astfel cum reiese din considerentele (157)-(165) ale deciziei atacate, abia în vara anului 2000 prețul carburantului a cunoscut o creștere suficientă pentru a încuraja transportatorii să inițieze, în lunile septembrie și octombrie ale aceluiași an, discuții cu privire la creșterea STC sau la instituirea sa, în cazul transportatorilor care încă nu făcuseră acest lucru. Elementele de probă descrise în considerentele amintite nu menționează însă decât contacte puțin numeroase și dintre care o proporție semnificativă avea formă bilaterală.
- 543 După cum reiese din considerentele (166)-(183) ale deciziei atacate, doar atunci când Lufthansa a anunțat o reducere a STC la începutul anului 2001 s-au desfășurat contacte mai frecvente și multilaterale între transportatorii incriminați cu privire la STC. Or, AF se număra printre acești transportatori, iar reclamanta nici nu dovedește și nici măcar nu afirmă că AF se distanțase în mod public între timp de încălcarea unică și continuă între 4 februarie 2000 și 17 ianuarie 2001. Ea nu susține nici că, în acea perioadă, AF a reluat un comportament de concurență loială și independent pe piața relevantă și nici nu contestă că efectele coordonării referitoare la STC s-au menținut în perioada respectivă. În aceste condiții, trebuie să se concluzioneze că, fără a săvârși o eroare, Comisia putea considera AF răspunzătoare pentru încălcarea unică și continuă în cursul perioadei menționate.
- 544 Referitor la perioada ulterioară datei de 19 octombrie 2005, trebuie să se constate că Comisia dispunea de mai multe elemente de probă pe care le-a putut reține în mod valabil împotriva AF. Este vorba, în privința STC, despre apelul telefonic cu Lufthansa de la sfârșitul lunii noiembrie a anului 2005 [considerentul (530) al deciziei atacate], despre e-mailul către Japan Airlines din 15 noiembrie 2005 [considerentul (554) al deciziei menționate], despre apelurile telefonice cu Lufthansa din 21 noiembrie 2005 [considerentul (556) al acestei decizii] și despre e-mailurile pe care membrii ACCS le-au schimbat între 28 noiembrie și 1 decembrie 2005 și 6 și 7 februarie 2006 [considerentele (563) și (574) ale aceleiași decizii].
- 545 În schimb, trebuie să se constate, după cum arată reclamanta, că niciunul dintre elementele de probă de care dispune Comisia cu privire la STS și la refuzul de plată a comisioanelor nu este ulterior datei de 19 octombrie 2005 și, respectiv, datei de 14 octombrie 2005. Ultimele elemente de probă pe care Comisia le-a reținut împotriva AF datează din 14 octombrie 2005 pentru

refuzul de plată a comisioanelor [considerentul (697) al deciziei atacate]. Referitor la STS, Comisia nu a identificat niciun contact concret la care AF ar fi participat în anul 2005, deși a indicat, în considerentul (639) al deciziei menționate, că directorul de vânzări al Lufthansa pentru Belgia, Franța, Luxemburg, Țările de Jos și Confederația Elvețiană începând cu luna ianuarie a anului 2005 a raportat că a întâlnit un angajat al reclamantei cu privire la plafonarea STS.

546 Trebuie totuși să se constate că din aceste împrejurări reclamanta nu deduce nicio consecință specifică în înscrisurile sale. În măsura în care ea susține că a încetat să participe la componentele încălcării unice și continue referitoare la STS și la refuzul de plată a comisioanelor după 14 octombrie sau 19 octombrie 2005, este necesar să se constate că se află în eroare. Astfel, mai întâi, AF a continuat să participe la componenta încălcării menționate referitoare la STC după 19 octombrie 2005 (a se vedea punctele 544 și 545 de mai sus) și nu susține că nu a știut că ceilalți transportatori incriminați continuau să se coordoneze cu privire la STS și la refuzul de plată a comisioanelor după această dată. În continuare, reclamanta nu a prezentat niciun element de probă care să ateste, din partea AF, reluarea unui comportament de concurență loială și independent pe piața relevantă sau o voință declarată de a se disocia de componentele încălcării unice și continue referitoare la STS și la refuzul de plată a comisioanelor după 19 octombrie 2005. Ea nu contestă nici că efectele acestor componente au durat după această dată. În sfârșit, punerea în aplicare a STS și a refuzului de plată a comisioanelor necesita contacte semnificativ mai puțin frecvente decât aplicarea STC. Astfel, spre deosebire de STC, STS nu se baza pe un indice, a cărui evoluție necesita ajustări regulate. Aceasta explică faptul că, după introducerea sa la sfârșitul anului 2001, ea a făcut obiectul doar al unor contacte punctuale între transportatori cu privire la punerea sa în aplicare [a se vedea considerentul (579) al deciziei atacate]. Referitor la refuzul de plată a comisioanelor, el consta doar în a se refuza acordarea scutirilor agenților de expediție și nu necesita, așadar, ajustări la fel de regulate precum STC. În aceste condiții, Comisia avea temei să deducă din elementele de probă de care dispunea că participarea AF la componentele acestei încălcări referitoare la STS și la refuzul de plată a comisioanelor nu încetase în luna octombrie a anului 2005.

[omissis]

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a patra extinsă)

declară și hotărăște:

- 1) Respinge acțiunea.**
- 2) Comisia Europeană va suporta o treime din cheltuielile sale de judecată.**
- 3) Air France-KLM va suporta propriile cheltuieli de judecată, precum și două treimi din cheltuielile de judecată efectuate de Comisie.**

Kanninen

Schwarcz

Iliopoulos

Spielmann

Reine

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 30 martie 2022.

Semnături